



Organisationen Danske Museers overordnede synspunkter vedrørende "Udredningen om fremtidens museumslandskab" (april 2011).

Association of Danish Museums
Vartov, Farvergade 27D
1463 København K, Denmark
T + 45 4914 3966
F + 45 4914 3967
info@dkmuseer.dk
www.dkmuseer.dk

GENERELT:

ODM ser "Udredningen om fremtidens museumslandskab" som et vigtigt element til at skabe politisk bevidsthed om den virkelighed som museerne i Danmark befinder sig i, med bl.a. globalisering, teknologiske nybrud og øgede krav til ikke mindst museernes forskning og formidling.

ODM har derfor i hele processen søgt at medvirke til at kvalificere udredningen. I den forbindelse har organisationen dog også udtrykt betænkelighed ved den centralt styrede udredningsprocedure, der på grund af sin struktur og udredningsgruppens mangel på bredde, i sit slutprodukt kun kunne medvirke til at fremme tanker om centralisering og topstyring af det i dag unikke danske decentrale museumsvesen, der grundlæggende er skabt i en sund arbejds- og byrdefordeling mellem museerne, staten og kommunerne.

Udredningen rummer en række udmærkede betragtninger, og adresserer løsningsforslag på en række strukturelle udfordringer. Men det er forenklet at tro, at for eksempel centralisering af støttesystemet, nedlæggelse af faglige råd - og bombastiske nationale strategier alene er vejen frem, sådan som der lægges op til. Grundlæggende mangler der således stadig en analyse, der tager udgangspunkt i hvilke specifikke opgaver som museernes skal løse i et decentralt og fremtidsorienteret borgerperspektiv. Et sådant scenarie kunne have givet en væsentlig større bredde i svaret på nogle af de udfordringer, der ligger foran museerne.

Udredningens kommissorium meddeler, at "drøftelserne i forbindelse med udredningen bl.a. vil tage udgangspunkt i oplæg om forskningsbaseret og international viden på området". Vores opfattelse er, at erfaringsopsamlingen med inddragelse af udenlandske forhold har været begrænset. Kommissoriet anfører endvidere, at "bevaring af museernes lokale forankring og tilgængelighed skal indgå som en højt prioriteret overvejelse. I dette punkt skal bl.a. indgå en overvejelse om etablering af regionale centre vedr. formidling, forskning, konservering m.v.", forhold som der kun i meget begrænset omfang er taget højde for i udredningen.

Kommissoriet for Museumsudredningen anfører endvidere ”at især de kulturhistoriske museer står overfor et ufravigeligt krav om kompetence- og kvalitetsudvikling på en række konkrete aktivitetsområder”, og at reformen skal være udgiftsneutral. Det er dog svært at se, at en række af udredningens anbefalinger kan realiseres uden udgifter for landets museer. ODM vil anføre, at de danske museer igennem de sidste år er blevet trimmet, og at der har været store sparerunder i både kommuner og staten, hvorfor store kvalitative ændringer uden tilførsel af midler på udvalgte områder forekommer som ønsketænkning.

I det følgende gennemgås først en række af udredningens anbefalinger, og derefter følger kommentarer og løsningsforslag til en række centrale strukturelle udfordringer.

UDREDNINGENS ANBEFALINGER

Udredningen foreslår en såkaldt **videreudviklingsmodel** der bygger på det aktuelle danske museumslandskab. Udredningen fremkommer med en række tiltag, der alle har til formål at fremme *kvalitet, bæredygtighed og sammenhæng*, hvilket forekommer som rimelige ønsker. Valget af en videreudvikling af den decentrale danske museumsmodel virker derfor i udgangspunktet fornuftigt i lyset af ønsket om ”kultur til alle – kultur i hele landet!”

Der er grund til at rose udredningen for at benytte lejligheden til at arbejde målrettet med en skarpere og **mere bevidst mission og vision for fremtidens museumsarbejde**. Det arbejde bør fra statsligt hold prioriteres med udgangspunkt i en bred og engagerende debat.

At arbejde med at udvikle **strategier for museumsarbejdet i et strategisk perspektiv forekommer relevant** for at sikre, at der er et fælles afsæt for museumsarbejdet i Danmark. Der bør dog være skarpt fokus på, at dette ikke skal udmønte sig i centralisering, der alene har til formål at flytte museernes udvikling, forskning og formidling til centrale aktører. ODM har formuleret en række synspunkter, se efterfølgende, da både nedlæggelse af faglige puljer, der er af stor betydning for landets museer, til fordel for centralt forvaltede satsninger, såvel som indskrænkning af decentralt valgte faglige råds indflydelse, peger i den helt forkerte retning!

Det foreslås, at **udvalgte landsdækkende opgaver bliver koncentreret på færre museer**. Centralisering af opgaver er i første omgang koncentreret om arbejdet med arkæologien i Danmark, der, primært på grund af sin brugerbetalte økonomiske volumen, har affødt en række udfordringer. ODM mener ikke at centralisering i sig selv er målet. Der skal være væsentlige faglige argumenter der taler her for. ODM har formuleret en række synspunkter, se senere, der viser vejen for fremtidens arkæologiske arbejde, men med det udgangspunkt, at det handler om at sikre et *bæredygtigt* museumsvesen, der dækker hele Danmark. Vi mener således, at den foreslåede forskydning af arbejdsdelingen mellem de statsanerkendte museer, statslige museer og Kulturarvsstyrelsen er i modstrid med

kommissoriet for udredningen, som tilsiger, at udredningens anbefalinger skal respektere den eksisterende velfungerende arbejdsdeling mellem stat og kommuner.

Udredningen anbefaler, at **statslige tilskud til konserveringscentre tænkes afviklet og tildelt statsanerkendte museer**. ODM har, sammen med en enig kreds i bevaringsverdenen, taget afstand fra denne model, og har fremsat en række andre ideer til fremtidens bevaring. Til gavn for både kulturarven og for de danske museer. Se senere.

Kvalitetsvurderingerne af de statsanerkendte museer foreslås i udredningen udviklet som dialog – og udviklingsværktøj, med skærpede konsekvenser ved manglende opfyldelse af lovkrav og kvalitetsstandarder. ODM anser fagligt **velkvalificerede kvalitetsvurderinger som et væsentligt udviklingsværktøj og som et gode for de danske museer**. Skærpelse af sanktionsmulighederne virker overflødige, da det er ODMs indtryk, at de anbefalinger, der i dag fremkommer i videst muligt omfang lokalt tages til følge.

Regler og krav om indberetninger til staten tænkes forenklet. **ODM hilser affbureaukratisering og dermed tillid til selvforvaltning absolut velkommen**.

Udredningen ønsker fortsat professionalisering af museernes ledelser, herunder at museerne følger Kulturministeriets anbefalinger for god ledelse af selvejende kulturinstitutioner. **ODM bakker op om professionelle forhold i alle sammenhænge på de danske museer**, således også fortsat sikring af professionel ledelse. Det er i øvrigt væsentligt, at det i udredningen understreges, at ledelse af museer skal varetages af personer med *relevant museumsfaglig og ledelsesmæssig uddannelse*. ODM medvirker allerede i dag i betydeligt omfang til en sådan udvikling, gennem profilerede og respekterede uddannelsesaktiviteter – herunder relevante kompetencegivende ledelsesuddannelser og, i samarbejde med andre aktører, en lang række andre specialiserede uddannelsesaktiviteter. ODM ønsker fortsat at forestå fagspecifikke efter- og videreuddannelsesaktiviteter for den specifikke målgruppe museernes ansatte udgør.

Tilskudsstrukturen ønskes i udredningen forenklet, så den fremmer en udvikling mod *øget økonomisk bæredygtighed*. **ODM ønsker denne bæredygtighed yderligere defineret – og ønsker samtidig, at en række væsentlige faglige puljer, der har vist sig til gavn for udviklingen af de danske museer fastholdt**. ODM har beskrevet disse ønsker nærmere. Se senere.

Udredningen ønsker midler til forskningsprojekter overført til Kulturministeriets Forskningsudvalg – der samtidig får kompetencer fra museumsområdet tilført. **Hvis forskningsmidlerne fastholdes til museernes forskning, og der i Kulturministeriets forskningsudvalg indsættes relevante personer fra de faglige råd, som kan repræsentere museumsverdenens faglige og unikke discipliner, ser ODM ingen store problemstillinger i dette forslag**. Ideer fra politisk hold (S forslag), om at

det i fremtidens museumsstruktur bør sikres, at hovedmuseerne skal tilbyde at huse forskere fra landets museer i udvalgte perioder, til gavn for sammenhæng i det samlede museumsvesen, udveksling af viden og generel udvikling af museumsforskning, hilses velkommen.

Udredningen anbefaler øget klarhed om ansvar og arbejdsdeling mellem Kulturministeriet (KUM), Kulturarvsstyrelsen (KUAS) og hovedmuseerne, hvilket skal ske gennem videreførelse af KUAS arbejdsområder og ansvar og skærpelse af opgavevaretagelsen om nationale strategier, kvalitetsvurderinger og samarbejde med hovedmuseerne, de øvrige museer og kommuner om udvikling af det samlede museumsområde. ODM hilser klarere arbejdsdeling velkommen – også mellem statens egne organisationer. Samtidig har vi et stort ønske om en stærk faglig og velfunderet styrelsesstruktur, der arbejder for museerne og er til gavn for udviklingen af museerne i hele landet. Vi ser med stor bekymring på ønsket om at KUAS skal forestå forskellige kulturhistoriske driftsopgaver og formidlingsopgaver, som vi mener rettelig er museernes opgave at udføre – og som vil kunne medvirke til at give hovedmuseerne - og museer i hele landet - faglig volumen, mulighed for faglig fastholdelse og, ikke mindst, sikrer kontinuitet.

Netværk og faglige fællesskaber mellem styrelse og hovedmuseer ønskes styrket. ODM hilser en sådan udvikling velkommen, i det vi generelt ønsker stærke og velfunderede hovedmuseer til gavn for den samlede museumsverden. Det kan fremmes via tæt samspil mellem styrelse og hovedmuseer.

Hovedmuseerne tænkes i højere grad forpligtiget til en mere aktiv rolle i forhold til det samlede museumsvesen. ODM ser gerne en sådan udvikling, men tvivler på om de i de senere års stærkt beskårne hovedmuseer kan udfylde rollen. ODM vil opfordre til, at der startes en dialog om hvilken mere aktiv rolle på specifikke områder, hvor hovedmuseerne kan spille en mere aktiv rolle i forhold til landets museer.

De øvrige statslige museer skal vurderes i forhold til de generelle anbefalinger om bæredygtighed. Det er svært at se anbefalingen som andet end et ønske om en centralisering af den statslige museumsudvikling. ODM vil fastholde, at det, som for landets øvrige museer, ikke blot skal handle om stordrift og sammenlægning, og at overvejelser om evt. centralisering alene bør tage afsæt i overvejelser om faglig udvikling og den samlede opgavevaretagelse på et givent fagområde.

Udredningen anbefaler at **KUM indleder dialog med Videnskabsministeriet om museernes samarbejde med de videregående uddannelser samt om universitetsmuseernes rolle** i det samlede museumsvesen. ODM hilser denne udvikling velkommen og vil anføre, at også museer under andre ressortministerier bør inddrages i denne dialog.

SUPPLERENDE KOMMENTARER:

Det er glædeligt, at udredningen fastholder, at museumsdrift defineres til at bestå af de såkaldte **de såkaldte fem søjler** i museumsloven (indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling) Vægtning og fokus kan dog være forskellig og det er i første omgang vigtigt at betone, at det museernes eget ansvar at løse opgaverne i et nærmere defineret ansvarsforhold til museernes ejere.

Det ville være gavnligt at betone **læringsdimensionen** i museernes virke. *Museer er meget vigtige og anerkendte læringsrum*, der kan tilbyde mangfoldig faglighed på tværs af fagskel, vidensniveau m.m. I den sammenhæng kan læringsrum som begreb udvides til også at være museerne som rum for livslang læring og for udvikling af medborgerskab. Det er forhold som ikke får plads i udredningen, men som vil være overordentlig vigtige for udviklingen af borgernære og vedkommende museer.

Museet som institution med socialt ansvar kan synliggøres meget mere. *Social inklusion og yderligere medvirken til at skabe sammenhængskraft i samfundet "fra vugge til grav"*, vil, jfr. udenlandske erfaringer, i fremtiden være en væsentlig udviklingsfaktor for museerne.

En række af landets kommuner "kører på frihjul", når det drejer sig om museal dækning i relation til administration og myndighedsudøvelse ved varetagelse af Museumslovens kapitel 8 arbejde. Det er vigtigt at dette forhold afdækkes og afklares.

Turistpolitik. Der bør arbejdes på at sikre museerne en mere aktiv rolle i forhold til hele det oplevelsesøkonomiske perspektiv – og museernes rolle bør ekspliciteres. Mange af landets museer er dybt engageret og vigtige aktører i det turistpolitiske område. Dette bør følges op på landsplan – og også i relevant lovgivning.

Klimapolitik og energimæssig bæredygtighed på museumsområdet mangler helt fokus. Det forekommer i en tid med stærkt fokus på bæredygtighed i alle sektorer som en klar fejl. Også Danmarks museer bør arbejde politisk og strategisk for at mindske energiforbrug og arbejde frem mod større bæredygtighed. Det er velkendt, at netop museer er energikrævende, ikke blot til formidling, men i høj grad i forhold til magasiner og opbevaring, der er en energitung byrde for fremtiden. Der vil med fokus på området kunne spares ressourcer og lovgivning er en oplagt vej til at sikre denne udvikling - udenlandske eksempler viser vejen.

UDVALGTE KERNEOMRÅDER I UDREDNINGEN

Puljer / rådsstrukturen

Den veludviklede danske museumsstruktur hviler i dag på decentral opgavevaretagelse, bæredygtig og lokal forankring. Udredningen anvender ord som "konsolidering til sikring af kvalitet", "bæredygtighed" og "koordinering". Ord som ingen kan være uenige i, men som bl.a. benyttes

som argument for etablering af en ny statslig styret pulje, der regnes med at kunne udgøre godt 20-25 mill. kr. Midlerne skal komme fra veletablerede puljer (bevaringspuljen, formidlingspuljen, den såkaldte haste/rådighedssum m.m.), der i dag spiller en afgørende rolle for landets museers varetagelse af såvel forskning, indsamling, bevaring, registrering og formidling. Puljemidlerne har hidtil været uddelt efter vurdering af valgte faglige råd, og puljerne har i udpræget grad været medvirkende til igangsætning af vigtige decentrale projekter, både indenfor meget synlige forhold som formidling, men også til det mere skjulte museumsarbejde som registrering og bevaring. Puljerne foreslås nedlagt til fordel for en central pulje, hvor opgaveporteføljen tænkes formuleret og forvaltes som nationale strategier af et centralt nedsat Museumspanel, i praksis af Kulturarvsstyrelsen. Panelet tænkes at skulle have ansvar for medvirken til udvikling af forhold af fælles interesser på tværs af museums kategorier, koordinering og behandling af de væsentligste ideer på hele museumsområdet. I sammenhæng med panelet tænkes herunder nedsat tre faglige råd (jfr. skitse til ny udvalgsstruktur tilsendt ODM d. 6.6 2011) der alene har til opgave at ”drøfte ansøgninger til igangværende strategier”- og ”temasætte de faglige møder i forbindelse med Kulturarvsstyrelsens årsmøder”. Alene at ”drøfte” anvendelse af midlerne fra den påtænkte strategiske pulje og ”temasætte faglige møder” er ikke substantielle opgaver, og den påtænkte struktur vil ikke medvirke til at fremme ønsket om decentralitet, transparens og faglighed. Det må i øvrigt frygtes, at det vil være svært at rekruttere medlemmer til disse faglige råd uden faglig substans eller indflydelse. Råds- og puljestrukturen lægger således stadig i betænkelig grad op til statslig centralisering!

Løsning:

Nedsættelse af et centralt museumspanel er en god ide til koordinering af den samlede danske museumsverden. ODM vil dog anføre, at vi under denne struktur finder det væsentligt at forsætte, fastholde og udvikle de valgte faglige råd. Rådene bør i endnu højere grad end i dag arbejde med fælles og tværgående strategiske satsninger, arbejde med de lovbestemte museale opgaver, indenfor de forskellige museums fagligheder, og medvirke ved faglig vurdering, som i dag, når der skal uddeles midler via statens museale puljer, til gavn for hele museumsdanmark. I den sammenhæng bør det i øvrigt overvejes at der også indføres et fagligt råd, der tager højde for det væsentlige og bekostelige konserverings- og bevaringsarbejde.

Midler via de faglige puljer til formidling og bevaringsarbejdet – samt den væsentlige såkaldte ”rådighedssum”, til ad hoc opgaver, som det kendes i dag, bør fortsætte. Puljerne er vigtige decentrale udviklingsredskaber der tilfører landets museer vigtig dynamik og udvikling. Derfor skal puljerne fastholdes, udvikles og fortsat uddeles under medvirken af de valgte faglige råd. Det sikrer relevans og nærhed i fordelingen af midlerne – og det undgås, at det alene er centralt placerede embedsmænd der træffer afgørelse om fordelingen. De faglige råd er garant for faglighed og transparens i forholdet mellem staten og museerne ude i landet - og medvirker til sikring af armslængdeprincippet på området.

Det arkæologiske arbejde, jfr. Museumslovens kap. 8.

I dag varetages det arkæologiske arbejde af 42 museer landet over. Arbejde tænkes konkurrenceudsat og centraliseret til langt færre museer. Det er en beslutning uden konsekvensberegning! International evaluering finder den danske decentrale struktur god for at sikre at arkæologiske fund i hele Danmark er dækket. Stor afstand til det arkæologiske museum vil give problemer med nærhed til bygherrer og lokale tekniske forvaltninger, og mange museer er simpelthen opstået på interessen for den ældste historie - og hviler i høj grad her på. Samtidig er der fare for lokale arkæologiske akademiske arbejdspladser, som kan udgøre et væsentligt indtægtsgrundlag i mindre kommuner. Det er i øvrigt svært at forestille sig, at der er såkaldt "bæredygtighed" på museerne, når en så vigtig opgave som arkæologi evt. fjernes - og dermed også halvdelen af opgaveporteføljen/ personalet - og sikkert også lønsummerne. Praktisk er der uafklarede forhold vedr. fundene fra udgravninger - hvor skal de hen? Intet der tyder på, at konkurrenceudsættelse vil give bedre arkæologi, hvilket eksempler fra udlandet kunne have klarlagt i udredningen. Udredningen nævner i øvrigt slet ikke det marinarkæologiske område, hvor staten alene er ejer af havbunden.

Løsning:

Der bør stilles høje centrale krav og standarder både teknisk, videnskabeligt og forvaltningsmæssigt til opgavevaretagelsen på det arkæologiske område (en mulighed som Kulturarvsstyrelsen faktisk allerede har i dag, jfr. den eksisterende lovgivning). Fagligheden og forvaltningen af arkæologien kan dog forbedres og optimeres. Det bør ske med det decentrale museumsvesen som udgangspunkt, og med juridisk forpligtigende samarbejder på tværs af museer, kommuner, faglighed m.m. Det arkæologiske råd, ODMs faglige arkæologiske netværk, universiteterne og international ekspertise bør medvirke ved udarbejdelse af fremtidens skærpede standarder på det arkæologiske område, både fagligt videnskabeligt og ved skærpelse af den administrative praksis. Det er vigtigt, at de skærpede standarder har et videnskabeligt højt kvalificeret fokus, således at udførelse af den arkæologiske praksis på de danske museer, i endnu højere grad end i dag, har fokus på videntilvækst og brugerorientering.

I forhold til det marinarkæologiske område foreslår ODM området lovreguleret, så det har samme lovmæssige status som arkæologien på landjorden - og med udgangspunkt i faglige og fælles høje standarder blandt de museer, der har påtaget sig at arbejde med dette område.

Udforskning og forvaltning af historien bør generelt koordineres i et helhedsperspektiv. Det kulturhistoriske arbejde gennem alle tidsperioder - og op til nutiden - bør foregå i tæt samarbejdet og gerne på tværs af fagdiscipliner. Det arkæologiske arbejde, og arbejdet med den nyere tids historie, bør derfor tænkes tværgående og i et helhedsperspektiv, og skal derfor have samme forvaltningsmæssige forhold. Se videre herunder.

Opgaven med at varetage **nyere tids historie nævnes ikke** i udredningen. Varetagelsen af nyere tids historie, den del af vores historie der er tættest på, er i øvrigt generelt dårligt beskrevet i museumsloven. Trods lovmæssige

forpligtigelser er området derfor forsømt og behandles særdeles uensartet rundt i landet. Der mangler økonomi på området, ensartede retningslinjer, registreringspraksis m.m.

Løsning:

Her er udredningen slet ikke kommet i mål - endsige startet. Den nyeste tids historie i museumsregi mangler stadig en udredning med en analyse af opgavevaretagelsen, anbefalinger til skærpelse af praksis og ensartede standarder for arbejdet. Nyere tids råd og ODMs nyere tids netværk, sammen med øvrige relevante parter, bør inddrages i det videre arbejde, der bør munde ud i en selvstændig udredning af området.

På **Konserveringsområdet** anbefaler udredningen at de statslige midler gives til museerne i stedet for direkte til konserveringscentrene – det vil sige en ren brugerbetalingsmodel. Udredningen udtrykker i øvrigt stor tilfredshed med konserveringscentrenes arbejde og anbefaler at udviklingen fortsætter. Udredningen adresserer dog ikke den nuværende fordeling af de statslige støttemidler, som af historiske årsager er meget forskellig rundt i landet. Konsekvenserne af en udliciteringsmodel er ikke undersøgt ordentligt, f.eks. ved man erfaringsmæssigt at tilbudsbaseret konserveringsarbejde giver væsentlig mere bureaukrati. Man kan også frygte at det vil blive svært at fastholde højt uddannet arbejdskraft i udkantsområder, hvis konserveringscentrenes i forvejen spinkle økonomi svinger for voldsomt.

Løsning: De statslige midler bør medvirke til et landsdækkende forpligtende konserveringsberedskab, hvor der sikres kvalitet og bæredygtighed.

Konserveringscentre og værksteder bør skrives ind i Museumsloven, og den for længst foreslåede udredning af hele konserveringsområdet bør igangsættes for at få et indblik i, hvilke rammer der skal til for at få bedst og mest muligt konservering og bevaring for pengene. Udover muligheden for at museerne har bevaringsafdelinger direkte tilknyttet museet, bør der åbnes mulighed for, at museerne kan oprette regionale bevaringscentre (på forenings- eller andelsbasis), hvor museerne betaler en vis andel til centret (penge og/eller årsværk) og hvor staten bidrager med hjælp til basisdriften (en slags statsanerkendelse af centeret) På den måde skabes der mulighed for en lokal udvikling af bevaringsarbejdet, samtidig med at man har en overordnet styrings- og kvalitetssikring – og også mulighed for at tage centrale initiativer. Kontrakter kan evt. danne ramme for aftalerne om centrene. En idé til konkret formulering i Museumsloven kunne være:

”Kulturministeren kan give tilskud til etablering og drift af regionale centre, som ejes af museerne i forening /på andelsbasis.” Nævnte strukturforslag vil give mulighed for en overordnet ensartet og landsdækkende struktur, men giver samtidig mulighed for at indrette sig med regionale forskelle.